

УДК 004-051:005.25/.332.4
DOI: 10.24144/2524-0609.2025.56.132-136

Мешко Галина Михайлівна

доктор педагогічних наук, професор
кафедра педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна
hal-meshko@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0002-3168-3954>

Гавришок Олег Борисович

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедра педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна
havryshok@ukr.net
<http://orcid.org/0009-0006-1560-1070>

ПРОФЕСІЙНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФАХІВЦІВ ІТ-СФЕРИ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню проблеми професійної відповідальності, яка є невід’ємним складником успішної та етичної діяльності фахівця будь-якої сфери. Значення професійної відповідальності виходить далеко за межі формального дотримання норм і правил, встановлених у певній організації. Професійна відповідальність є одним із ключових чинників, які визначають конкурентоспроможність фахівця. Мета дослідження передбачала теоретичний аналіз проблеми професійної відповідальності в контексті діяльності фахівців ІТ сфери, визначення місця та ролі професійної відповідальності у розвитку їх конкурентоспроможності. Окремлено теоретичні підходи до трактування поняття «професійна відповідальність» і проаналізовано наукові праці, які розкривають особливості професійної відповідальності в різних галузях. Встановлено, що професійна відповідальність охоплює технічну компетентність, етичність, надійність, комунікацію, здатність до постійного навчання і відповідальність за безпеку. Відповідальний підхід до роботи сприяє підвищенню довіри до фахівця та його репутації на ринку праці, що сприяє розширенню його кар’єрних можливостей і конкурентоспроможності у висококонкурентному середовищі ІТ. У дослідженні на основі аналізу наукових праць визначено місце та роль професійної відповідальності у формуванні конкурентоспроможного фахівця ІТ сфери й забезпеченні професійної успішності, підкреслено важливість не лише наявності професійної відповідальності, але й необхідності її постійного розвитку. Формування відповідального ставлення до професії має починатися на етапі професійної підготовки у закладі вищої освіти і продовжуватися упродовж усієї кар’єри.

Ключові слова: професійна відповідальність, фахівці ІТ-сфери, етичні норми, професійна діяльність, конкурентоспроможність.

Вступ. Проблема професійної відповідальності фахівців є надзвичайно важливою, оскільки від неї залежить якість виконання завдань та безпека споживачів. Фахівці мають розуміти свою відповідальність перед клієнтами, роботодавцями та суспільством загалом. Вони повинні дотримуватися етичних стандартів, вміти приймати важливі рішення і вести себе професійно в усіх сферах діяльності. Усвідомлення важливості професійної відповідальності та високий рівень її сформованості допомагають фахівцям уникати можливих конфліктів і зберігати свою репутацію в галузі, де вони працюють.

Професійна відповідальність фахівців полягає в їх здатності відповідати за свої дії та прийняті рішення у робочому середовищі. Це означає виконання своїх обов’язків відповідно до етичних та професійних стандартів. Фахівці повинні бути компетентними у своїй сфері діяльності, дотримуватися правил і норм поведінки, бути відповідальними за результат своєї роботи та брати на себе відповідальність за можливі наслідки діяльності.

Професійна відповідальність – це як фундамент для будь-якої професії. Коли фахівець бере на себе відповідальність, це підвищує довіру до нього. Люди знають, що на нього можна покластися, і це дуже важливо для усіх видів професійної діяльності. Відповідальність стимулює до якісного виконання роботи. Коли знаєш, що відповідаєш за результат, то намагаєшся зробити

все якнайкраще. Професійна відповідальність безпосередньо впливає на репутацію. Добра репутація відкриває двері до нових можливостей і сприяє підвищенню конкурентоспроможності. Відповідальність часто пов’язана з дотриманням етичних стандартів. Це означає чесність, прозорість і справедливість у всіх професійних діях. Відповідальний фахівець уважно ставиться до деталей, що допомагає уникати помилок та їх негативних наслідків. Відповідальність стимулює до постійного особистісно-професійного розвитку і вдосконалення своїх навичок і знань. Адже складно бути відповідальним за те, в чому ти не компетентний.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема професійної відповідальності фахівця тієї чи іншої сфери досліджували багато науковців. О. Пінська розкрила сутність професійної відповідальності як соціально-психологічного феномена. На основі здійсненого теоретичного аналізу вчена стверджує, що «відповідальність як соціально-психологічне утворення знаходить своє відображення у професійній відповідальності» [8, с.105]. У дослідженні Н. Садової [11] проаналізовано різні підходи до дослідження відповідальності, розглянуто такі проблеми, як: співвідношення свободи і відповідальності; диференціація соціальної та особистісної відповідальності; відповідальність як моральна категорія; співвідношення внутрішнього і зовнішнього у відповідальності особистості; відповідальність з позицій каузальної атрибуції; розвиток і

виховання відповідальності.

Низка наукових публікацій присвячена проблематиці формування професійної відповідальності фахівців окремих сфер діяльності. Дослідження А. Липки [4] та Н. Шевченко [15] фокусуються на вивченні питань оптимізації становлення професійної відповідальності психологів, окресленні системи принципів і правил формування необхідних професійних якостей у психологів. Акцентовано увагу на своєчасність як базову, засадничу якість, яка формується у працівника в студентські роки. Визначено, що саме ця риса формує у здобувача вищої освіти репутацію гідної людини, хорошого потенційного працівника, і вона ж укріплює морально-духовний аспект професійної відповідальності. А. Липка [4] формулює рекомендації для виховання у собі своєчасності. У статті Н. Шевченко професійну відповідальність визначено «як форму відповідальності особистості, психологічну характеристику особистості фахівця, яка відображає ставлення суб'єкта до змісту і результатів професійної діяльності, сприяє усвідомленню і якісному виконанню ним професійних обов'язків, а також готовності відповідати за свої професійні дії перед собою, колегами, колективом і суспільством» [15, с.40].

У дослідженні О. Файер [14] запропоновано комплексний підхід до розуміння поняття «професійна відповідальність медичного працівника» та окреслено умови її настання. У трактуванні О. Файер [14, с.245] «професійна відповідальність медичного працівника – це застосування до фізичної або юридичної особи, яка здійснює медичну діяльність, відповідно до ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики, у випадку завдання нею шкоди пацієнтам при невиконанні або неналежному виконанні своїх професійних обов'язків...». Таке трактування важко або й не можливо використати в інших сферах професійної діяльності, зокрема, психології, ІТ, педагогічної діяльності, адже там немає чітких механізмів доведення завдання шкоди клієнтам чи здобувачам освіти.

Дослідження Г. Кудрявцевої [3] теж має переважно юридичну спрямованість. Авторка зосередилась на вивченні професійної відповідальності майбутніх офіцерів поліції. Професійну відповідальність майбутніх офіцерів Національної поліції України визначено як «системну професійну якість особистості, яка є результатом відображення відношення до поставлених обов'язків і яка пов'язана з чітко закріпленими нормами, що забезпечує ефективне виконання професійної діяльності» [3, с.94].

У науковій літературі досліджується професійна відповідальність педагогів, шляхи її формування у майбутніх учителів під час навчання у закладах вищої освіти [1; 6], професійна відповідальність студентів технічних спеціальностей у процесі вивчення суспільних дисциплін на засадах фронестичного підходу [16].

Отже, поняття професійна відповідальність вивчається як: «професійно значуща особистісна якість; категорія, обумовлена сукупністю особистісних якостей; особистісна властивість, що має індивідуально-психологічні кореляти (локусу контролю)» [6, с.103].

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз проблеми професійної відповідальності в контексті діяльності фахівців ІТ-сфери, окреслити місце та роль професійної відповідальності у розвитку їх конкурентоспроможності.

Для вивчення й аналізу проблеми професійної відповідальності фахівців використано такі **методи дослідження**: метод аналізу літератури для системного вивчення наявних наукових праць з означеної проблеми, отримання всебічного уявлення про стан її дослідженості, виявлення ключових понять, теорій, підходів,

тенденцій, а також недостатньо розкритих аспектів означеної проблеми; метод системного аналізу для розгляду об'єкта дослідження як складної системи з визначеними елементами, зв'язками, взаємодією цих елементів; метод порівняльного аналізу для співставлення підходів різних авторів до проблеми професійної відповідальності, зокрема, для вивчення трактування відповідальності у різних сферах діяльності і різних аспектах (правовому, моральному, дисциплінарному); логічний аналіз та теоретичне узагальнення для структурування інформації, виявлення суперечностей, формулювання висновків.

Виклад основного матеріалу. Професійна відповідальність фахівця ІТ-сфери є ключовою умовою і водночас чинником його конкурентоспроможності, оскільки визначає рівень якості виробничого процесу, ефективність менеджменту та відповідність високим професійним стандартам. Інформаційні технології – це швидкозмінна і висококонкурентна галузь, де не лише технічні навички, а й відповідальне ставлення до роботи впливають на успіх і кар'єрне зростання. Відповідальність у професійній діяльності є основою довіри з боку клієнтів, колег і керівництва, що підвищує шанси на успішний кар'єру.

Конкурентоспроможний фахівець ІТ-сфери має не лише глибокі знання та навички, але й демонструє відповідальне ставлення до своєї професії, колег і суспільства загалом. М. Повідайчик зазначає, що «конкурентоспроможність фахівця – це, передусім, сукупність конкурентних переваг, що виявляються в його унікальних здібностях. Це показник успішної професійної діяльності, здатність бути більш затребуваним порівняно з іншими через низку особистісно-професійних якостей, які зумовлюють високий рівень фаховості у своїй сфері» [9, с.329].

Учені М. Давидюк і К. Подуфалова [1] стверджують, що «відповідальність як особистісна якість є універсальною характеристикою, що зумовлює ефективність будь-якої діяльності». Вона не виникає випадково, чи самовільно, а потребує постійного розвитку відповідних якостей особистості. Найбільш активно відповідальність особистості формується під час навчання у закладах вищої освіти, адже тут молоді люди можуть проявити себе і не обмежені «батьківським контролем». На цьому етапі життя проходить формування особистої відповідальності за своє майбутнє, за свій вибір – особистісний та професійний.

У статті О. Журан, Л. Лінгур, Т. Філатової [2] проаналізовано сучасну проблематику підбору персоналу й ефективного управління командами ІТ-проектів. Автори дослідження окреслили основні проблеми підбору персоналу в ІТ-компаніях, серед яких брак досвідчених фахівців через молодість галузі. Під час залучення фахівців компанії прагнуть отримати свіжі, креативні погляди на реалізацію проєктів, над якими працює команда, а також відповідальне ставлення до роботи.

Професійна відповідальність є одним із ключових чинників, що визначають конкурентоспроможність фахівця ІТ-сфери. ІТ-фахівець несе відповідальність за те, щоб результати його роботи співпадали з очікуваннями клієнтів або компанії. Висока якість роботи є основою для професійної репутації. Відповідальність за якість передбачає: а) точність виконання завдань і мінімізацію помилок, особливо в критично важливих проєктах; б) приділення уваги деталям у розробці, тестуванні та впровадженні програмних рішень, що забезпечує їх надійність і стабільність; в) дотримання стандартів кодування і технічних вимог проєкту, що робить продукт зрозумілим та підтримуваним для інших розробників.

В ІТ-сфері, де часто працюють в умовах проєктної діяльності, виконання завдань у визначені терміни є

одним із важливих показників відповідальності. Це передбачає: вміння планувати робочий час і раціонально використовувати ресурси для виконання завдань; готовність працювати над вирішенням проблем, які можуть виникати у процесі розробки, і вчасно інформувати про можливі затримки або ризики; підтримка постійного зв'язку з командою та керівництвом для координації роботи і коригування графіка в разі непередбачених обставин.

Фахівець у сфері ІТ має розуміти, що його діяльність може мати суттєвий вплив на бізнес і суспільство. Етична відповідальність в ІТ-сфері передбачає прозорість і чесність у стосунках з клієнтами, колегами та керівництвом, особливо в питаннях вартості, термінів виконання і можливих обмежень технологій. Фахівець має відповідально ставитися до інформації, з якою працює, особливо коли мова йде про персональні дані або бізнес-інформацію. Важливим аспектом є уникнення неетичної практики, такої як розповсюдження шкідливого програмного забезпечення, використання вразливостей систем без дозволу власників або шахрайство.

Конкурентоспроможний фахівець ІТ постійно вдосконалює свої знання, щоб залишатися актуальним у швидкозмінній галузі. Це вимагає постійного навчання, опанування нових технологій і мов програмування, а також відстеження трендів у галузі, участь у спільнотах розробників і професійних заходах, конференціях для обміну досвідом й отримання нових знань.

Більшість ІТ-проектів виконуються в команді, тому важливими є комунікативні навички та відповідальність за власний внесок у загальний результат. Це передбачає вміння ефективно працювати в команді та виконувати свої обов'язки вчасно, щоб не гальмувати процес роботи інших учасників, здійснювати регулярний обмін інформацією з командою і бути готовим допомагати колегам, ділитися знаннями та досвідом.

Важливим аспектом відповідальності ІТ-фахівця є безпека програмного забезпечення та інфраструктури, які він розробляє або обслуговує. Фахівець зобов'язаний враховувати безпекові аспекти на всіх етапах розробки, впровадження і підтримки продукту, постійно оновлювати знання про кібербезпеку, вразливості та засоби їх усунення, дотримуватися стандартів і політики безпеки, встановлених у компанії або на рівні галузі.

ІТ-сфера вимагає від фахівців швидкої адаптації до нових умов, вимог і технологій. Відповідальність у цьому контексті означає здатність до швидкого освоєння нових технологій або підходів, коли це необхідно для проекту або компанії, готовність реагувати на зміни у проекті чи вимоги замовника, зберігаючи при цьому якість роботи, вміння працювати в умовах стресу та стислих термінів, відповідальне ставлення до своїх обов'язків.

Професіонал у сфері ІТ повинен орієнтуватися на результат, розуміти потреби клієнта чи проекту та відповідати за успішне завершення завдань. Останнє зводиться до наступних аспектів: досягнення поставлених цілей і виконання зобов'язань перед замовниками, готовність вирішувати проблеми, які можуть виникнути після впровадження проекту, та підтримувати клієнтів у післяпроектному періоді.

В ІТ-сфері особливо цінується здатність до інновацій. Відповідальність за впровадження нових ідей

та технологій передбачає здатність оцінювати можливі ризики під час упровадження нових технологій та знаходити способи їх мінімізації. Важливою рисою конкурентоспроможного фахівця є готовність до експериментів і досліджень. Відповідальний фахівець не боїться експериментувати, проте робить це продумано, з оцінкою можливих наслідків. Важливим є розуміння того, що короткострокові вигоди можуть не завжди призвести до стабільних та надійних результатів у майбутньому.

ІТ-сфера є глобальною. Робота в багатокультурному середовищі потребує особливої професійної відповідальності, що передбачає повагу до культурних відмінностей у спілкуванні та співпраці з іноземними колегами або клієнтами, знання правових норм різних країн, особливо коли йдеться про міжнародні проекти або роботу з даними користувачів з різних регіонів, гнучкість і готовність до діяльності в різних часових поясах, особливо коли проект передбачає взаємодію з глобальними командами.

Професійна відповідальність фахівця ІТ-сфери охоплює технічну компетентність, етичність, надійність, комунікацію, здатність до постійного навчання та відповідальність за безпеку. Відповідальний підхід до роботи, сприяє підвищенню довіри до фахівця та його репутації на ринку, що, у свою чергу, збільшує його кар'єрні можливості та конкурентоспроможність у висококонкурентному середовищі ІТ. Проте професійна відповідальність у сфері цифрових ІТ-технологій – це більше, ніж просто технічні навички та здатність виконувати поставлені завдання. Вона передбачає етичне та правове ставлення до професійної діяльності, готовність до саморозвитку та вдосконалення, підтримку прозорості в роботі, а також увагу до безпеки, якості продукту та потреб суспільства. Відповідальний фахівець стає не тільки успішним професіоналом, але й робить значний внесок у розвиток галузі та суспільства. Тому важливим питанням є розроблення кодексу професійної етики і поведінки фахівців сфери ІТ (орієнтиром можуть слугувати згадані вище кодекси медичних працівників чи поліцейських офіцерів).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, професійна відповідальність є ключовим чинником забезпечення професійної успішності й етичної діяльності фахівця ІТ-сфери. Її значення виходить далеко за межі формального дотримання норм і правил, встановлених в певній організації. Професійна відповідальність є одним із ключових чинників, які визначають конкурентоспроможність фахівця ІТ-сфери. ІТ-фахівець несе відповідальність за те, щоб результати його діяльності відповідали очікуванням клієнтів або компанії. Висока якість роботи є основою його професійної репутації. Проведення дослідження підкреслює важливість не лише наявності професійної відповідальності, але й необхідність постійного її розвитку. Формування відповідального ставлення до професії має починатися ще на етапі професійної підготовки у закладі вищої освіти та продовжуватися упродовж усієї кар'єри. Потребує обґрунтування й упровадження системи формування професійної відповідальності майбутніх фахівців сфери ІТ, а також розроблення програми оптимізації становлення їх професійної відповідальності. Це визначатиме вектори наших подальших наукових розвідок.

Конфлікт інтересів. Автори підтверджують відсутність фінансових, особистих чи інших інтересів, що можуть розгладатися як потенційний конфлікт інтересів щодо публікації цієї статті.

Фінансування. Робота виконана за відсутності фінансової підтримки з боку будь-яких організацій.

Доступність даних. Це теоретичне дослідження не передбачає використання додаткових наборів даних.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту не використовувались при написанні цієї роботи.

Список використаної літератури

1. Давидюк М., Подуфалова К. Технологія формування професійної відповідальності майбутнього вчителя. *Українська полоністика*. 2021. № 19. С.168-176.
2. Журан О., Лінгур Л., Філатова Т. Особливості управління персоналом в ІТ-сфері на засадах корпоративної соціальної відповідальності. *Економіка та суспільство*. 2021. № 30. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-26>
3. Кудрявцева Г.І. Сутність поняття «професійна відповідальність» майбутніх офіцерів органів національної поліції. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України: тези наук.-практ. конф.* Харків, 2017. С.93-95.
4. Липка А. Оптимізація становлення професійної відповідальності психологів. *Психологія і суспільство*. 2024. № 2. С.201-211.
5. Липка А. Психологічні поради та рекомендації щодо активізації професійної відповідальності психологів. *Психологія і суспільство*. 2019. № 2. С.139-146.
6. Мешко Г.М., Мешко О.І. Формування професійної відповідальності майбутніх учителів. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2021. Вип. 2 (49). С.103-106.
7. Мешко Г. М., Мешко О. І. Формування професійної стресостійкості майбутніх менеджерів як умови їх конкурентоспроможності. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2024. Вип. 1 (54). С.124-128.
8. Пінська О. Л. Професійна відповідальність як соціально-психологічна якість особистості. *Особистість, суспільство, закон: тези наук.-практ. конф.* Харків, 2019. С. 104-107.
9. Повідайчик М. Педагогічні умови формування конкурентоспроможності майбутніх учителів математики. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2021. Вип.1 (48). С.329-332.
10. Погорелова Т.Ю. Сутнісна основа поняття професійної відповідальності майбутнього менеджера. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/19295/1/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F.pdf>
11. Садова М.А. Теоретико-методологічні передумови дослідження професійної відповідальності особистості. *Наука і освіта*. 2012. № 6. С.158-161.
12. Свечаревська В. Відповідальність як предмет психологічного пізнання. *Психологія і суспільство*. 2012. № 1 (47). С.93-99.
13. Сущенко В. М. Професійна відповідальність юриста: деонтологічні та правові проблеми. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2002. №20. С.4-7
14. Файер О. А. Поняття та умови настання професійної відповідальності медичних працівників. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 1. С.243-247.
15. Шевченко Н. Ф. Професійна відповідальність психолога-практика: характеристика та структура. *Psychological Journal*. 2019. Vol.5, № 5. С.32-44.
16. Meshko H., Habrusieva N., Kryskov A. Research of professional responsibility of students of technical specialties by means of information and communication technologies. *Journal of Physics: Conference Series, IOP Publishing*. 2021. Vol.1840. № 1. URL: <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1840/1/012058>

References

1. Davydiuk, M., & Podufalova, K. (2021). Tekhnolohiia formuvannia profesiinoi vidpovidalnosti maibutnoho vchytelia [The formation of professional responsibility of future teachers]. *Ukrainian Polonistics*, 19, 168-176. [in Ukrainian]
2. Zhuran, O., Lingur, L., & Filatova, T. (2021). Osoblyvosti upravlinnia personalom v IT-sferi na zasadakh korporativnoi sotsialnoi vidpovidalnosti [Features of personnel management in the IT-sphere on the basis of corporate social responsibility]. *Economy and Society*, 30. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-26> [in Ukrainian]
3. Kudriavtseva, H.I. (2017). Cutnist poniattia "profesiina vidpovidalnist" maibutnikh ofitseriv orhaniv natsionalnoi politsii [The Essence of the Concept of "Professional Responsibility" of Future Officers of the National Police Authorities]. *Psychological and pedagogical problems of professional education and patriotic upbringing of personnel in the Ministry of Internal Affairs System of Ukraine – Proceedings of scientific-practical conference* (pp.93-95). Kharkiv. [in Ukrainian]
4. Lypka, A. (2024). Optymizatsiia stanovlennia profesiinoi vidpovidalnosti psykhologiv [Optimization of psychologists' professional responsibility formation]. *Psychology & society*, 2, 201-211 [in Ukrainian]
5. Lypka, A. (2019). Psykhologichni porady ta rekomendatsiyi shchodo aktyvizatsiyi profesiynoyi vidpovidalnosti psykhologiv [Psychological advice and recommendations on the activation of the psychologists' professional responsibility]. *Psychology and society*, 2, 139-146. [in Ukrainian]
6. Meshko, H., & Meshko, O. (2021). Formuvannia profesiinoi vidpovidalnosti maibutnikh uchyteliv [Formation of future teachers' professional responsibility]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social Work*, 2 (49), 103-106. [in Ukrainian]
7. Meshko, H., & Meshko, O. (2024). Formuvannia profesiinoi stresostiikosti maibutnikh menezheriv yak umovy yikh konkurentospromozhnosti [Formation of future managers' professional stress resistance as a condition for their competitiveness]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social Work*, 1 (54), 124-128. [in Ukrainian]
8. Pinska, O. L. (2019). Profesiina vidpovidalnist yak sotsialnopsykhologichna yakist osobystosti [Professional Responsibility as a Socio-Psychological Quality of Personality]. *Personality, Society, Law – Proceedings of scientific-practical conference* (pp.104-107). Kharkiv. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/25_04_2019/pdf/29.pdf [in Ukrainian]
9. Povidaichyk, M. (2021). Pedahohichni umovy formuvannia konkurentospromozhnosti maibutnikh uchyteliv matematyky [Pedagogical conditions for the formation of the competitiveness of future teachers of mathematics]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social Work*, 1 (48), 329-332. [in Ukrainian]
10. Pohorielova, T. Yu. (2017). Sutnisna osnova poniattia profesiinoi vidpovidalnosti maibutnoho menezhera [The Essential Basis of the Concept of Professional Responsibility of a Future Manager]. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/19295/1/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F.pdf> [in Ukrainian]
11. Sadova, M.A. (2012). Teoretyko-metodolohichni peredumovy doslidzhennia profesiinoi vidpovidalnosti osobystosti [Theoretical and Methodological Prerequisites for Studying Professional Responsibility of an Individual]. *Science and Education*, 6, 158-161. [in Ukrainian]
12. Sviecharevska, V. (2012). Vidpovidalnist yak predmet psykhologichnoho piznannia [Responsibility as a Subject of Psychological Cognition]. *Psychology & society*, 1 (47), 93-99. [in Ukrainian]
13. Sushchenko, V.M. (2002). Profesiina vidpovidalnist yurysta: deontolohichni ta pravovi problemy [Professional responsibility of a lawyer: deontological and legal issues]. *NaUKMA Research Papers. Law*, 20, 4-7. [in Ukrainian]
14. Faiier, O.A. (2024). Poniattia ta umovy nastannia profesiinoi vidpovidalnosti medychnykh pratsivnykiv [The concept and grounds of medical professional liability]. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 1, 243-247. [in Ukrainian]
15. Shevchenko, N. (2019). Profesiina vidpovidalnist psykhologa-praktyka: kharakterystyka ta struktura [Professional responsibility of psychologists-practitioners: the characteristics and structure]. *Psychological Journal*, 5 (5), 32-44. [in Ukrainian]
16. Meshko, H., Habrusieva, N., & Kryskov, A. (2021). Research of professional responsibility of students of technical specialties by means of information and communication technologies. *Journal of Physics: Conference Series, IOP Publishing*, 1840 (1). <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1840/1/012058> [in Ukrainian]

Статус статті:

Отримано: 30.03.2025 Прийнято: 02.05.2025 Опубліковано: 05.05.2025

Meshko Halyna

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Department of Pedagogy and Education Management
Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine

Havryshok Oleh

PhD Student (Third-Level Educational and Research Degree)
Department of Pedagogy and Educational Management
Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine

PROFESSIONAL RESPONSIBILITY AS A FACTOR IN THE COMPETITIVENESS OF IT PROFESSIONALS

Abstract. The article explores the issue of professional responsibility, which is an integral component of successful and ethical professional activity in any field. The significance of professional responsibility extends far beyond mere adherence to the norms and regulations established by a particular organization. Professional responsibility is one of the key factors determining the competitiveness of a specialist. This study aimed to conduct a theoretical analysis of the issue of professional responsibility in the context of IT professionals' activities and to define its role in enhancing their competitiveness. The research methods included a review of literature sources, a comparative analysis of various authors' approaches, as well as methods of generalization and systematization of information. The study outlines theoretical approaches to defining the concept of "professional responsibility" and examines scholarly works that explore the specifics of professional responsibility across different industries. It has been established that professional responsibility encompasses technical competence, ethics, reliability, communication skills, continuous learning ability, and accountability for safety. A responsible approach to work fosters trust in a specialist and enhances their reputation in the job market, thereby expanding career opportunities and increasing competitiveness in the highly competitive IT sector. Based on an analysis of academic research, the study identifies the role and significance of professional responsibility in shaping a competitive IT professional. It highlights the importance of not only possessing professional responsibility but also its continuous development. The formation of a responsible attitude towards one's profession should begin during professional training at a higher education institution and continue throughout one's career. An important task is the development of a code of professional ethics and conduct for IT professionals. Additionally, there is a need to justify and implement a system for developing professional responsibility among future IT professionals, as well as programs aimed at optimizing the process of fostering their professional responsibility.

Keywords: professional responsibility, IT professionals, ethical standards, professional activity, competitiveness.